

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
Жешувський університет (Польща)
Педагогічний інститут Чендуського університету (КНР)**

Матеріали

II міжнародної науково-практичної конференції

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ І СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

11 квітня 2017 року

**Харків
ХНПУ
2017**

СЕКЦІЯ IV СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОСОФСЬКО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АНТРОПОЛОГІЇ

УДК [159.923.37 – 057.87 : 159.964.2] : 165.742

ГУМАНІСТИЧНІ АСПЕКТИ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ: ПСИХОАНАЛІЗ І МИСТЕЦТВО

О. В. Костікова, м. Харків

У тезах підкреслено актуальність проблеми наукового дослідження гуманності особистості в світлі сучасних соціальних, психолого-педагогічних тенденцій. Розглянуто психокорекційна універсальність мистецтва в контексті сюрреалістичного напрямку з психоаналітичними і філософськими акцентами. Позначено конструктивність імплементації міждисциплінарної системи «психоаналіз – мистецтво – виховання» в освітній простір вищої школи, з метою розвиваючого ефекту при актуалізації гуманності у студентів.

Ключові слова: особистість, гуманність, студенти, розвиток, освіта, виховання, психоаналіз, підсвідомість, мистецтво, сюрреалізм.

The relevance of the researched problem of person's humanity in the light of contemporary social, pedagogical and psychological trends has been underlined in the article. Psychocorrectional universality of art in the context of surrealistic direction with psychoanalytic and philosophical accents has been analyzed. The constructiveness of implementation of interdisciplinary system "psychoanalysis – art – education" in educational space of higher school, for the purpose of developing effect when actualizing students' humanity, has been revealed.

Key words: person, humanity, students, development, education, upbringing, psychoanalysis, subconsciousness, art, surrealism.

Актуальність проблеми виховання гуманності в освітньому процесі у молоді XXI століття продиктована соціальними проблемами цивілізації, ідеями мультикультуралізму, характерними для сучасного суспільства планети. Перш за все, «людство», як підкреслює Т. А. Андрєєва, – «термін, що позначає загальний соціальний взаємозв'язок людей» [1]. При цьому, у всесвітньо-цивільній ретроспективі, особливою соціальною активністю і мобільністю зарекомендувала себе – студентська молодь. Студентство - як соціальний ресурс майбутніх досягнень, частина громадянського суспільства, яка відображає психологічну атмосферу гуманності держави та вимагає уваги теоретиків і практиків сфери освіти у спектрі проблеми актуалізації особистісної гуманності. У ракурсі конструктивної психопрофілактики і психокорекції, стабілізації психічного здоров'я особистості, в українсько-європейському культурно-науковому просторі виділяється результативність психоаналітичних практик. Сприятливий вплив на психіку людини, нівелювання деструктивних особистісних тенденцій детермінує і мистецтво. Міждисциплінарна система «психоаналіз – мистецтво – виховання»

може бути прогресивним ресурсом у вирішенні науково-дослідної, освітньої проблеми виховання гуманності у студентському віці.

В контексті наших наукових інтересів необхідно розглянути деякі особливості системи «психоаналіз – мистецтво» з філософськими аспектами. Психоаналітичні та мистецтвознавчі факти свідчать про вплив психоаналізу на становлення певних напрямів у мистецтві[3]. За певної філософської версії[2] теоретичною передумовою сюрреалізму є творчість І. Канта. Саме «кантіанське бачення» в мистецтві «безцільної доцільності» асоціюється у автора з головною естетичною, світоглядною ідеєю сюрреалізму – «виходу за межі своєї свідомості, досягнення того, що знаходиться над реальністю...». Е. В. Андрієнко[2] вказує, що в наукових роботах присвячених сюрреалізму в основному приведена паралель з психоаналізом, але приходить до висновку, що сюрреалістичні тенденції виникли значно раніше і зобов'язані натхненням філософії І. Канта.

Існують відомості[3], що сюрреалістичного напрямку на початку XX століття детерміновано психоаналітичною концепцією. Вчені зауважують, що психоаналіз вплинув на формування естетико-теоретичної програми і реалізацію творчої практики сюрреалізму. Наводяться позитивні коментарі засновника психоаналізу З. Фрейда, щодо творчості сюрреалістів того періоду. На думку Л. Т. Левчук[3, с. 208]: «сюрреалізм – це своєрідна художня ілюстрація психоаналізу», так як сюрреалісти солідарні з ідеями З. Фрейда про глобальне значення підсвідомих процесів для активності, життєдіяльності особистості і нескінченних можливостей підсвідомості для творчості у мистецтві. В спектрі нашої проблеми дослідження доцільно підкреслити прагнення художників сюрреалістичної стилістики. Наприклад, більшість сюрреалістів схильні ігнорувати відтворення показників реального часу: в художніх сюжетах зображений циферблат, що не відображає динаміки часу. Дослідники [3] гадають, що в подібній символічній формі художники позначають загальнолюдську філософію мистецтва. Ідеї сюрреалізму: «естетична революція, ... духовне піднесення ...» [2], сюрреалістичне мистецтво – поза часом, поза соціальних протиріч, політичної полеміки та економічних умов, глобально сприяє демократії і прогресу суспільства [3]. Хоча, існує сучасна філософська думка (апелюючи до авторитету І. Канта) [1, с.41], що соціальні проблеми цивілізації, які мають принципове значення для благополуччя людства, можуть стати «основою об'єднання людей...», «(за І. Кантом – антагонізми) – необхідна умова гуманної взаємодії, пошуку згоди...».

Представники сюрреалізму, з гуманістичним світоглядом – «людина з планети Земля» [3], прагнули до творчої реалізації форм мистецтва максимально доступних для загального розуміння. Пропагуючи ідеї рівноправності і прогресу, універсальність мистецтва у вирішенні складних життєвих ситуацій, сюрреалісти декларували – «культурний інтернаціоналізм». Декларації представників сюрреалістичного напрямку в мистецтві знаходять відображення в актуальних мультикультурних тенденціях теперішнього часу, співвідносяться з філософськими трактуваннями: «культури як особливого способу буття людини», «естетичного досвіду і повсякденності», «естетизації навколишнього простору...» (Ю.Ю.Кобзева, 2015р.). У відповідності з прогресивними цілями навчально-виховного процесу, вважаємо можливим вербалізувати ідею, що в психолого-педагогічному впливі

сучасної вищої школи є сенс керуватися мультикультурними концептами сюрреалістів, філософськими настановами «естетизації» з конструктивними аспектами психоаналізу. При значній інтелектуалізації навчального процесу ВНЗ, важливо пам'ятати про психопрофілактику перенапруги і стресів від форм навчального контролю, про зміцнення та збереження психічного здоров'я особистості, а також про формування у студентів «корисної звички», навіть на рівні рефлексу: бути як інтелектуалами, так і гуманними, і естетними; культивувати розум, доброту і естетику – всередині себе і сприяти естетиці та інтелектуальній атмосфері гуманності – навколо себе. Створювати імідж майбутнього вчителя – гуманного, професійного і естетного ерудита! У даному контексті вважаємо за необхідне привести вислів І. Гончарова: «Велика любов нерозлучна з глибоким розумом; широта розуму дорівнює глибині серця. Тому крайніх вершин гуманності досягають великі серця, вони ж – великі уми.».

Психолого-педагогічний вплив у сфері вищої освіти має бути спрямованим як на розвиток інтелекту, спеціальних здібностей, оволодіння професійними знаннями, вміннями і навичками, так і на актуалізацію естетичних і моральних почуттів, гуманності у молоді. Теоретично обґрунтовану ефективність системи «психоаналіз – мистецтво – виховання» доцільно, в перспективі, апробувати емпіричними засобами для з'ясування ступеня результативності. В якості інтегративної моделі, симбіозу концепції психоаналізу з ресурсами мистецтва, конструктивно розглядати – арт-терапію із «сюрреалістичними» завданнями. Використання завдань арт-терапії в навчально-виховному процесі психолого-педагогічних дисциплін, в роботі психологічної служби ВНЗ, на наш погляд, закономірно позитивно позначиться на розвитку гуманності особистості та психічному здоров'ю студентів.

Список використаних джерел

1. Андреева Т.А. Идея общечеловеческого единства в философии И. Канта / Т.А. Андреева // «Освіта і доля нації». І. Кант та Г. Сковорода: уявний діалог у сучасних соціокультурних контекстах: Матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції (26-27 вересня 2014 р.) / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків: ХНПУ, 2014. – 283 с. – С. 39-41.
2. Андриенко Е.В. И. Кант и сюрреализм: глубинные философские переплетения / Е.В. Андриенко // «Освіта і доля нації». І. Кант та Г. Сковорода: уявний діалог у сучасних соціокультурних контекстах : матеріали XV Міжнар. науково-практичної конференції (26-27 вересня 2014 р.). – Харків: ХНПУ, 2014. – 283 с. – С. 41-44.
3. Левчук Л.Т. Психоаналіз: історія, теорія, мистецька практика: Навч. посібник / Л.Т. Левчук // – К.: Либідь, 2002. – 255 с.